

KUN MIES SAI ÄÄNEN(MURROKSEN)

”Armeijakokemuksia jakavien miesten hyväveli-systeemi on käsittämättömän vahva. Viimeiseen keinutuolin narahdukseen saakka hyväveli-verkosto toimii ja avittaa eteenpäin. Onkohan naisista samaan?” Näin epäilee helmi-kuisen Kotimaa-lehden palstoilla varusnaisiksi aikova nuori nainen aavistellen armeijakokemuksen vihkivän nuorukaiset jonkinlaiseen salaliittoon naisia vastaan.

Vähän aikaisemmin valtakunnan päälehden naiskriitikko otsikoi mieskirja-arvionsa ”Koiranko elämää – vai vain miehen?”. Otsikko oli sääli-vän oivaltava, muttei empaattinen, jos sillä tarkoitetaan kykyä asettua toisen housuihin. Kriitikko totesikin tekstissä mieselämäkertojen olevan kiinnostavia, mutta naisen näkökulmasta outoja. Koiranelämällä yleensä viitataan kurjaan elämään ja romanttisemmin miltei ontologiseen heitteille jättöön. Mutta kulkukoiralla on kurjuutensa vastapainona omat vapausasteensa. Isännättömyyden vastapainona oma neuvokkuus tai sitten ei. Ja ne koirat, joilla on isäntänsä, kyllä tietävät paikkansa. Oppiakseen on käytävä koirakoulua yksityisesti tai julkisesti organisoituna niin kuin miehet käyvät miesten kouluksi luonnehdittua armeijaa, jossa koiramiehen elämisen käsikirjoitus väännetään oikein rautalangalla.

Kotimaa-lehden nuori neiti totesi, että ”maa on täynnä äi-

din pieniä pullamössökullanmuruja. Näille pojille tekee tosi hyvää, että joku ottaa turhat luulot pois”. Pahanilkisyydessään tämä itselleen papin tai sotilaan ammattia ajatteleva tyttö oikeastaan rautalankaistaa Juha Siltalan metaelämäkerran sanoman: itsetunto rakentuu vain sille, että sen arvon voi riistää toisilta. Sotaväki miehisenä ”salaisuutena” on kansalaisyksiköistä tai oikeammin siitä pois kasvattamista. Siellä ei niinkään opita sotataitoja, vaan hierarkioita. Asematta sinulla ei ole merkitystä ja asema on jotenkin saavutettava. Se ”jotenkin” tapahtuu Sanaa väärinkäyttääkseni niin, että alentamalla toisen ylennät itsesi. Vuorovaikutus on nollasummapeliä, jossa toisen arvonalennus koituu oman arvon ylennykseksi. Jotenkin täytyy hallita elämänsä säätelemällä ja sääntelemällä vuorovaikutusta, fyysistä ja psyykkistä läheisyyttä ihmissuhteissa, asumisuralla ja elämässä yleensäkin. Suomalaisen miehen eetos rakentuu pärjäämiselle ja nimenomaan yksin pärjäämiselle. Reviirien piirtelylle elämisen käytännöissä. Oma elämä yritetään hallita työn ja suoritusten kautta niin ilmiselvästi, että ilman tutkijansilmääkin näkee sen ahdistuksen hallintakeinona.

Kun mies kokee ja teoin koroostaa, ettei hän ole tai saisi olla riippuvainen kenestäkään, se ei voi olla heijastumatta myöskään hänen suhteeseensa naiseen. Seksuaalisuuteen

yleensä. Yksin pärjäämistä ja revii-rejä hellivä eetos ei liene paras ja ravitsevin eväspaketti epävarmassa maailmassa. Siellä ollaan enemmän tai vähemmän riippuvaisia toisista. Mutta tuon tarvitsevuuden tunnistaminen, saati sitten tunnustaminen omalla kohdalla, on samalla oman vajavaisuuden tunnustamista, sillä tarvitsevuus on heikkojen – esimerkiksi naisten – ominaisuus. Kun miehisyyden ulkoiset mitarit puuttuvat, oman miehisyyden todistamisesta tulee uskonnollista kilvoittelua muistuttava prosessi tai tila. Ei ole miehisyyden normia muutoksen normittomassa yhteiskunnassa. On vain ristiriitaisia odotuksia, jotka ruokkivat riittämättömyyden tunteja, ilmennivätpä ne millä elämän alueella tahansa. Siitä kirjojen mollivirittisyys, vaikka käsiteltävissä kirjoissa ei olekaan kysymys siitä, että miehen asema olisi huonontunut. Se on kyseenalaistunut ja maailma monimutkaistunut. ”Miehen elämässä” Matti Hyvärinen toteaa juuri sen tuottavan lisää vapausasteita miehen elämään. ”Kun vapausasteet kasvavat, siirtyy saavuttaminen yhä enemmän miehen sisäiseksi asiaksi. Staalainen voi saavuttaa menestyksensä vähästä, toiselle kaikki on tyhjää kuorta.” Mies alkaa hautoa tulematta emoksi? Joka tapauksessa menestymisen rajoja ja ehtoja pyritään määrittelemään uudelleen tavalla tai toisella suhteessa yksilöllistyyiin

tavoitteisiin. Niinpä – jatkaen Hyvärisen oivallusta – ”miestä ei pidä eikä saa puristaa mihinkään yhteen ja ainoaan sankaruuden tai kurjuuden lajityyppiin”. Kun mies – tai kuka tahansa – pannaan pähkinäkuoreen, se on varsin ahdas paikka. Ahdistava. Sitä todistavat niin Siltalan teos kuin ”Eläköön mies” -kirjan mies-elämäkerrat ja sitä jäsentävä ”Miehen elämää” -kirjakin. Ja se mitä on ollut tapana kutsua eläväksi elämäksi.

Mutta elävästä elämästä tuntuu nousevan esiin kurjuustarinoita, sillä miestutkimus (mitä se nyt tarkkaan ottaen onkaan) saa maksaa aina kolmanteen ja neljänteen polveen saakka ja sillä on myös jonkinlaisia verisiteitä köyhyys- ja syrjäytymistutkimukseen. Asunnottomuutta, alkoholismia, itsemurhia, sosiaalista ja psyykkistä pauperismia ovat kuvittaneet yksinäisten asemien tuulitakkiset miehet. Missä ovat menestyneet miehet? Siis muualla kuin naisaktivistien viholliskuvissa.

Miesten välinpitämättömyys ”pehmojuttuja” kohtaan on ilmeinen. Ne on nähty vähättelevästi ”sosiaaliämmiä” revii-rinä. Niinpä avioero- tms. sosiaalkriisiprospektiivikassa sekä auttajat että julkisuuden agendanvartijat ovat olleet naisia, jotka ovat näiden ongelmien yhteydessä antaneet luvan itselleen määritellä sekä ongelma että mies. Mittana on käytetty naista ja kyllä siinä miehestä puutteita löytyy. Vajavuuksia. Ja syyllisyyttä. Reilu kymmenen vuotta sitten toimitin kirjan ”Miehen mallit”. Se oli aikaa, jolloin puhuttiin

siitä, miten ”henkilökohtainen on poliittista”, miten miehenkin pitää puhua, ilmaista tunteensa. No, kun satuin tekemään niin, sain kuulla joiltain sisarilta, miten olinkin tuntenut väärin. En silloin ja vielä vähemmän tänään voi välttyä ajattelemasta ja yhdistämästä tällaista sukupuolimilitantismia islamilaiseen poliittis-uskonnolliseen fundamentalismiin; sekin puhuu henkilökohtaisuuden poliittisuudesta ja kepittää ”moraalipoliiseineen” hunnuttomia tai jakelee fatwojaan. Saatanallisia säikeitä nähdään kaikkialla. Miehen sanomiset suhteutetaan siihen vammaan, että hän on mies. Tautinsa syynä ja seurauksena.

Siksi nyt käsillä olevat kirjat ovat tärkeitä antaessaan miehelle oman äänen, joka ei ole vain vallan puhetta. Vaikka kaiken valona näyttääkin paistavan jonkinlainen alakulo, niin minään kurjuuskirjallisuutena en osaa niitä pitää. Sitä ei heti miesten elämäkerroista tajua. Ainakaan valtalehden fiksu naiskriitikko ei osaa asettaa kertomusten miehen asemaan ja tilanteeseen, ennen kuin elämäkertoja jäsentävät samakieliset yhteiskuntatieteilijämiehet rinnakkaisteoksessa ”Miehen elämää”. He kielistävät ja mielistävät kertomusten miehet. Jäsentävät ja selittävät. Eräiden tekstien kohdalla välähti vanha vertaus auringon selittämisestä seisomalla sen edessä. Mutta vain välähti, sillä niin Siltalan kuin yhteiskuntatieteilijöiden teksteissä elämäkerrat koskettelevat enemmän tai vähemmän kirjoittajien omia kipupisteitä. He ovat itse eräänlaista soke-

ainkirjoitusta, jota elämäkerrat lukevat?

Elämäkertojen vire on slaavilaisen mollivirriteistä, jonkinlaista tasaista ilottomuutta. Mutta tästä tilanteesta ne eivät varsinaisesti syytä muita. Pikkemminkin toteavat elämän varjoineen ja menetettyine mahdollisuuksineen olleen ”itsestä kiinni”. He ottavat oman elämänsä omille harteilleen. Tekevät tai muotoutuvat jonkinlaisiksi pikkujättiläisiksi tietämättä aina, kummalla sanan osalla – pikku vai jättiläinen – on painotus. Siinä on samanaikaisesti itsensä näivettämistä ja kaikkivoivaksi jumalaksi puhaltamista.

Muistelmakirjallisuuden pysyvää alaotsikkoa, apologia pro vita sua eli selittäen elämänsä parhain päin, elämäkertakirjoituksiin ei osaa liittää. Se etuoikeus lienee varattu vain konjakilla kabineteissa marioituille ja saunassa palvutuille vallan miehille. Mutta heidän muistelmissaan onkin puhunut valta, ei mies, vaikka moni sisar niin haluaakin nähdä.

SEPPÖ HELMINEN

JUHA SILTALA
MIEHEN KUNNIA
OTAVA 1994

ELÄKÖÖN MIES
MIESELÄMÄKERTOJA
TOIM. MIKA SIIMES
SKS 1994

MIEHEN ELÄMÄÄ
TOIM. J. P. ROOS &
EEVA PELTONEN
SKS 1994